

Jeigu tik žmogaus skausmą būtų galima išmatuoti tiksliais skaičiais, o ne miglotais žodžiais. Jeigu tik būtų koks nors būdas įvertinti, kiek mes kentėjome, patvirtinti, kad skausmas turi masę, ir jį išmatuoti. Anksčiau ar vėliau visi suvokia savo būties menkumą šiame pasaulyje. Yra galinčių su tuo taikstytis.

Bet tik ne aš.

Žiūrėjau į Madrido miestą ir mane nuo galvos iki kojų nutvilkė jo gatvių, namų ir žmonių nerealamas.

Aš irgi buvau *ecce homo* – tik menkas žmogus.

Aš nesupratau gyvenimo.

Pokalbiai su kitais žmonėmis varydavo nuobodulį, būdavo vangūs ir žeidžiantys.

Kalbėtis su kitais būdavo nepakeliama: mačiau visų, esamų ir būsimų, pokalbių su žmonėmis beprasmybę. Žinojau, kad jie bus pamiršti dar nepasibaigę.

Nuokalnė prieš kitą nuokalnę.

Tas pokalbių beprasmiškumas ir tuštybė: ir iš kalbančiojo pusės, ir kuris pokalbį palaiko. Tuštybė bendru sutarimu, kad pasaulis galėtų egzistuoti.

Tuomet aš ir vėl prisiminiau tėvą. Pašnekesiai su juo atrodė vienintelis dalykas, į kurį neverta spjauti. Grįžau prie tų pokalbių, tikėdamasis atokvėpio nesėkmių virtinėje, kai viskas, regis, ritasi velniop.

Atrodė, kad mano smegenys suakmenėjo ir nesugeba atlikti net paprasčiausių užduočių. Pamėginau žaisti sudėties

veiksmus su automobilių numeriais ir tai gramzdino mane į gilų liūdesį. Kalbėdamas ispaniškai pradėjau daryti klaidas. Man pririekdavo nemažai laiko sakiniui išspausti, kol pašneko-vas, stebintis mane su gailėsčiu arba su panieka, galiausiai pats jį užbaigdavo. Mikčiodamas kartodavau tą patį sakinį šimtus kartų. Galbūt tas emocinis stenėjimas slėpė kažką gražaus. Reikėjo, kad tėvas tai paaiškintų. Nuolat galvodavau apie jo gyvenimą. Per jį stengiausi rasti paaiškinimą savo paties gyvenimui. Tapau įsibauginusių žmogumi, kuriam pradeda vaidentis.

Žiūrėdamas į veidrodį mačiau senėjimą, bet ne savo, o kažkieno kito, jau palikusio šį pasaulį. Žiūrėjau, kaip sensta mano tėvas. Šitaip galėjau prisiminti jį labai aiškiai ir tiksliai, man tereikėdavo pažvelgti į veidrodį ir jis lyg pagal kažkokį nežinomą ritualą, šamanų apeigas ar atvirkštinę teologinę tvarką pasirodydavo.

Susitikti su tėvu veidrodyje reiškė ne laimę ar džiaugsmą, o tik dar stipriau primygti liūdesį, smukti dar giliau ir dar labiau sustirti dviem negyvėliams, kurie kalba.

Matau tai, kas nebuvo skirta matyti, matau materijos plotmę ir pagrindą, matau globalų visų dalykų nesvarumą. Skaičiau Teresės Avilietės knygas, ir ji turėjo panašių minčių. Tik ji tuos dalykus pavadino vienaip, aš kitaip.

Pradėjau rašyti ir tik rašymas padėjo išsikrauti nuo tos daugybės tamsių žinučių, sklindančių nuo žmonių, gatvių, miestų, politikos, komunikacijos priemonių ir nuo to, kas esame.

Didysis to, kas esame, vaiduoklis – tai konstrukcija, mažai primenanti gamtą. O didysis vaiduoklis veikia labai sėkmingai, žmonija tvirtai tiki jo buvimu. Štai čia ir prasi-
deda mano bėdos.

2015 metais planetą sukrėtė liūdesys, jis prasisverkėdavo į žmonių bendruomenes lyg koks virusas.

Man padarė smegenų kompiuterinę tomografiją. Apsilankiau pas neurologą. Tokį drūtą, nuplikusį vyrą išpuoselėtais nagais ir kaklaraiščiu po baltu chalatu. Jis atliko keletą tyrimų. Nuramino, kad mano galvoje nėra nieko keisto. Kad ten viskas gerai.

Tada pradėjau rašyti šią knygą.

Man atrodė, kad mano sielos būseną yra neryškus prisiminimas to, kas nutiko tolimame kampelyje šiaurės Ispanijoje, kuris vadinasi Ordesa ir yra apsuptas kalnų. O tas prisiminimas buvo geltonas, Ordesos pavadinimą užliejo geltona spalva, o už Ordesos išryškėjo tėvo figūra 1969-ųjų vasarą.

Dvasinė būseną yra vieta – Ordesa. Taip pat ir geltona spalva.

Viskas yra geltona. Kai visi daiktai ir žmonės atrodo geltoni, vadinasi, su jais kažkas neaišku arba jie prisipildė kartelio.

Širdgėla yra geltona, štai ką noriu pasakyti.

Šiuos žodžius rašau 2015 metų gegužės 9-ąją. Prieš septyniasdešimt metų Vokietija pasirašė besąlygiškos kapituliacijos aktą. Po kelių dienų Hitlerio portretus pakeis Stalino portretai.

Istorija taip pat yra sąžinės graužaties kamuojamas kūnas. Man penkiasdešimt dveji ir esu savo paties istorija.

Ką tik namo grįžo abu mano sūnūs, pažaidę padelį. Lauke negailestingai svilina. Žmones ir planetą kamuoja nepermaldujamas karštis.

Ir žmonijai vis sunkiau tą karštį pakelti. Tai nėra vien klimato pokyčiai – tai savotiškas Istorijos kvietimas atsipeikėti,

savotiškas senųjų mitų kerštas naujiesiems mitams. Klimato kaita – tai ne kas kita, kaip moderni apokalipsė. O apokalipsė mums patinka. Ji užkoduota mūsų genuose.

Butas, kuriame gyvenu, apšnerkštas, visur pilna dulkių. Ne sykį bandžiau jį iškuopti, bet tai neįmanoma. Niekada švarinimasis nebuvo mano stiprioji pusė ir visai ne dėl to, kad nebūčiau stengęsis. Galbūt mano genuose yra kažkokių likučių, siejančių mane su aristokratija. Nors tai sunkiai įtikima.

Gyvenu Raniljas avenidoje šiaurinės Ispanijos mieste, kurio pavadinimo dabar nebepprisimenu: čia vien dulkės, karštis ir skruzdėlės. Neseniai buvo tikras skruzdžių antpuolis ir naikinau jas dulkių siurbliu: susiurbęs šimtus jų jaučiausi įvykdęs teisėtą genocidą. Žiūriu į keptuvę, padėtą virtuvėje. Keptuvėje prisvilę riebalai. Reikia ją iššveisti. Neįsivaizduoju, ką patiekti sūnums per pietus. Tas banalus maisto klausimas. Pro langą matyti katalikų bažnyčia, abejingai priimanti saulę ir jos bedievišką šviesą. Svilinančią saulę, kurią Dievas sviedžia tiesiai į žemę it juodą, nešvarų ir apiplyšusį kamuolį, kažkokį puvėką ar šiukšles. Argi nematote tų saulės šiukšlių?

Gatvėse nė gyvos dvasios. Ten, kur aš gyvenu, gatvių nėra, tik tušti šaligatviai, nukloti purvo ir negyvų žiogų. Žmonės išvykę atostogauti. Paplūdimiuose mėgaujasi vandeniu. Negyvi žiogai taip pat spietėsi į šeimas, turėjo šventinių dienų, šventė Kalėdas ir gimtadienius. Visi mes – varganos sielos, įstrigusios egzistencijos tunelyje. Egzistencija – tai moralinė kategorija. Gyvenimas mus verčia veikti, ką nors daryti, kad ir kas tai būtų.

Šiame gyvenime supratau tai, kad visi mes, vyrai ir moterys, esame viena ir ta pati egzistencija. Kada nors toji

bendra egzistencija turės politinį atstovavimą, ir tądien bus žengtas žingsnis į priekį. Aš to nebepamatysiu. Daug ko nebepamatysiu, nors matau šią akimirką.

Visada matydavau dalykus.

Mirusieji visada kalbėdavo su manimi.

Mačiau tiek daug visko, kad ateitis galiausiai pradėjo kalbėti su manim lyg su kaimynu ar netgi draugu. Turiu omenyje tuos asmenis, tuos vaiduoklius, mirusiųosius, savo mirusius tėvus ir meilę, kurią jiems jaučiau, ir kad ta meilė niekada neapleidžia.

Niekas nežino, kas yra meilė.

2

Po skyrybų (įvykusių prieš metus, nors laiką tiksliai nurodyti sudėtinga, nes tai visai ne data, o procesas, nors oficialiai kalbant tai yra data, nors teisine prasme tai gali būti konkreti diena; bet kokiu atveju yra daugybė svarbių datų, į kurias reikia atsižvelgti: pirmas kartas – kai apie tai pagalvoji, antras – kai tų kartų jau turi su kaupu, daugybė nesutarimų ir argumentų bei liūdesio akimirku, nukreipiančių į tą dalyką, apie kurį svarstei, galiausiai – išėjimas iš namų, ir tas išėjimas gali nutraukti įvykių laviną, kuri baigiasi konkrečiame teismo procese, o jis iš teisinės perspektyvos yra kelio pabaiga, nes teisinė perspektyva iš esmės yra kompasas ant bedugnės krašto, tai mokslas, nes mums reikia mokslo, galinčio suteikti racionalumo, tikrumo pagrindus) aš tapau vyru, kuriuo buvau prieš daugelį metų – teko vėl nusipirkti šluotą, šepetį ir valymo priemonių, gyvą galą valymo priemonių.

Prie laiptinės stovėjo daugiabučio sargas. Trumpai šnektelėjome. Kažką apie futbolo rungtynes. Aš taip pat galvoju apie žmonių gyvenimus. Durininko veido bruožai rytietiški, nors jis – ekvadorietis. Jau seniai gyvena Ispanijoje, Ekvadoro net neprisimena. Žinau, kad giliai širdyje jis pavydi man buto. Kad ir kaip blogai sektųsi gyvenime, vis tiek atsiras tokių, kurie tau pavydės. Tai savotiškas kosminis sarkazmas.

Sūnus padėjo man iškuopti namus. Susikaupė krūva korespondencijos, ji pasidengė dulkėmis. Paėmęs voką pirštų galiukais pajusdavai tą nešvarą – dulkių sluoksnis toks storas, jau beveik tapęs purvu.

Išblukę meilės laišakai, naivūs ir švelnūs mano jaunystės laišakai, rašyti mano sūnaus motinos ir buvusios mano žmonos. Paliepiu sūnui padėti juos į prisiminimų stalčių. Ten pat sudėjome ir tėvo nuotraukas, taip pat vieną iš motinos piniginių. Lyg į kokias atminties kapines. Nenorėjau arba negalėjau ilgiau žiūrėti į tuos daiktus. Liečiau juos ir su meile, ir su širdgėla.

Turbūt nežinai, ką su visu tuo daryti, paklausė sūnus.

Čia yra ir daugiau visko; ir sąskaitų faktūrų, ir visokių iš pažiūros svarbių popierių, pavyzdžiui, draudimo dokumentų ir laiškų iš bankų, atsakiau jam.

Bankai užverčia pašto dėžutes slegiančio pobūdžio laiškais. Daugybe banko išrašų. Laiškai iš banko mane nervina. Regis, siunčiami tik tam, kad primintų, kas esi. Jie priverčia apmąstyti tavo nereikšmingumą pasaulyje.

Ėmiau žiūrinėti banko išrašus.

Kodėl laikai oro kondicionierių įjungtą visu smarkumu, paklausė manęs.

Aš paniškai bijau karščio, kaip ir mano tėvas. Ar pameni savo senelį?

Tai nepatogus klausimas, nes sūnus mano, kad tokiais klausimais siekiu kažkokio pranašumo, kažkokio geranoriškumo iš jo pusės.

Mano sūnus – darbštus ir ryžtingas. Jis pagelbėjo man iškuopti butą, varginantis darbas jo neišgąsdino.

Staiga pagalvojau, kad mano butas nevertas tų pinigų, kuriuos už jį moku. Turbūt šis suvokimas yra akivaizdžiausias žmogaus proto brandos kapitalizmo tironijoje įrodymas. Tačiau dėl to kapitalizmo turiu namus.

Aš kaip visuomet galvoju apie finansinius nuostolius. Žmogaus gyvenimas iš esmės ir yra bandymas išsisukti nuo finansinių nuostolių. Nesvarbu, kokia jūsų profesija, tai yra didžioji nesėkmė. Jei negalite išmaitinti savo vaikų, neturite jokios priežasties egzistuoti visuomenėje.

Niekas nežino, ar įmanomas gyvenimas už visuomenės ribų. Kitų žmonių vertinimas yra vienintelis jūsų egzistavimo įrašas. Vertinimas yra moralinė sistema; tai reiškia vertybes ir tai, kaip kiti žmonės vertina jus, o iš to įvertinimo jūs nustatote savo padėtį pasaulyje. Tai mūsų tarp jūsų kūno, kuriame glūdi gyvastis, ir to, kaip tavo kūną įvertina kiti. Jei žmonės tavęs geidžia, geidžia tavo buvimo, tau viskas bus gerai.

Vis dėlto mirtis – toji pamišėlė sociopatė – išlygina visus socialinius ir moralinius vertinimus ardydama kūnus, kurie išlieka aktyvūs. Labai daug kalbama apie politinę ir moralinę korupciją, bet beveik neužsimenama apie tai, kaip pradeda irti mirties rankose atsidūręs kūnas: kaip išpurtes lavonas nuo dvokiančių dujų kaupimosi pavirsta smarve.

Tėvas apie savo motiną kalbėdavo labai mažai. Prisiminė tik tiek, kad skaniai gamindavo valgį. Mano senelė išvyko iš Barbastro miesto septintojo dešimtmečio pabaigoje ir daugiau niekada nebegrižo. Išvyko turbūt kokiais 1969-aisiais. Kartu išsivežė ir dukterį.

Aš gimiau ir užaugau Barbastre. Tada jis turėjo dešimt tūkstančių gyventojų. Dabar jame gyvena septyniolika tūkstančių. Laikui bėgant šis miestelis įgavo ir kosminės, ir asmeninės lemties jėgos.

Senovėje žmonės vartojo sąvoką „alegorija“, norėdami suteikti formą kažkam neaiškiam ir neapibrėžtam. Nes beveik visų žmonių praeitis yra tiksliai apibrėžta kaip romano veikėjo.

Prisimenu vieną tėvo nuotrauką iš šeštojo dešimtmečio, kurioje jis sėdi savo *Seat 600* automobilyje. Jo ten beveik nesimato, tačiau jis ten yra. Tai labai keista nuotrauka, itin būdinga anam laikmečiui, su tarsi naujai atsiradusiomis gatvėmis. Tolumoje matyti *Renault Ondine* ir grupelė moterų; nufotografuotos iš nugarų, visos su rankinėmis, tos moterys dabar jau turbūt mirusios arba visai senutės. Įžiūriu tėvo galvą *Seat 600* su Barselonos numeriais viduje. Tėvas niekada neužsiminė, kad jo pirmasis *Seat 600* automobilis buvo su Barselonos numeriais. Nesuprasi, ar tai vasara, ar žiema. Pagal moterų drabužius galėtų būti arba rugsėjo, arba gegužės pabaiga.

Mažai ką galiu pasakyti apie visus tuos buvusius ir išnykusius dalykus. Reikia pabrėžti, kad pats labai žavėjaušiu šiuo

Seat 600 automobiliu, pradžiuginusiu ir milijonus ispanų, tapusiu priežastimi tikėti ateistine ir materialia asmeninių automobilių ateitimi, ir tai buvo priežastis keliauti, pažinti naujas vietas ir kitus miestus, mąstyti apie geografijos ir greitkelių labirintus, aplankyti paupius bei pajūrį ir užsidaryti nuo pasaulio atskirtoje kabinoje.

Automobilio, registruoto Barselonoje, numeriai – dabar jau nebeegzistuojantys – 186.025. Galbūt ši numerių plokštelė dar kažkur išlikusi, o tikėjimas panašus į turėjimą.

Klasinė sąmonė – tai toks dalykas, kurio niekada neturėtume prarasti. Mano tėvas padarė viską pagal Ispanijos teikiamas galimybes: susirado darbą, dirbo, sukūrė šeimą ir mirė.

Ir alternatyvų šiems faktams nėra daug.

Šeima yra išbandyta laimės forma. Kaip rodo statistika, greičiau miršta tie žmonės, kurie pasirinko likti viengungiais. O mirti anksčiau laiko niekas nenori. Kadangi mirtimi jau niekas nesizavi – tai nebemadinga. O trokšti mirties – anachronizmas. Ir tai mes supratome visai neseniai. Naujausias Vakarų kultūros atradimas: nemirti yra geriau.

Kad ir kas būtų, nemirkite, juolab kad to visai nereikia. Jums nebūtina mirti. Anksčiau mes galvojome priešingai, manėme, kad kitos išėities nėra.

Anksčiau gyvenimas nebuvo toks vertingas. Dabar jis tapo kur kas vertingesnis. Turtuolių ir materialinių gėrybių gausa verčia buvusius atstumtuosius (kuriems prieš kelis dešimtmečius buvo nusispjaut, gyvi jie ar mirę) žūt būt likti gyvus.

Šeštojo ir septintojo dešimtmečio Ispanijos vidurinė klasė perdavė savo palikuonims rafinuotesnių siekių.

Net nežinau, kuriais metais mirė mano senelė. Gal tai buvo 1992-ieji ar 1993-ieji, gal 1999-ieji arba 2001-ieji, o gal 1996-ieji arba 2000-ieji, maždaug. Paskambino teta ir pranešė apie senelės, tėvo motinos, mirtį. Tėvas su savo seserimi nebendravo. Pranešimą ji paliko atsakiklyje. Aš išklausiau žinutę. Apie tai, kad nors juodu ir nesutarė, turėjo tą pačią motiną. Tai ir svarbiausia: jų motina – viena, ir tai galėtų tapti dingstimi suartėti. Išklausęs tą žinutę susimąščiau, mano tėvų namai būdavo užlieti labai ryškios šviesos, atrodydavo, kad daiktai praranda savo materialumą ir viskas tampa taip nereikšminga, nes šviesa galingesnė už žmogaus veiksmus.

Tėvas atsisėdo į savo fotelį. Tas fotelis buvo geltonos spalvos. Jis neketino eiti į laidotuves – taip nusprendė. Ji mirė tolimame mieste, už penkių šimtų kilometrų nuo Barbastro, maždaug už penkių šimtų kilometrų nuo tos vietos, kur tėvas dabar išklausė žinią apie savo motinos mirtį. Ir paprasčiausiai nutarė ten nevykti. Nenorėjo ten vykti. Važiuoti automobiliu tokį ilgą kelią. Arba valandų valandas kratytis autobusu. Ir ieškoti tinkamo maršruto.

Šis įvykis sukėlė kitų įvykių laviną. Nenoriu to nei teisinti, nei smerkti, man tiesiog įdomu pasakoti, aprašyti arba iškilmingai paminėti. Bet kokio fakto moralė visada yra kultūrinis konstruktas. Įvykiai patys savaime yra tikri. Faktai ir įvykiai yra prigimtis, o jų interpretavimas – politika.

Tėvas į mano senelės laidotuves nenuvyko. Kokie ryšiai jį siejo su motina? Jokie. Žinoma, kažkada seniai, maždaug 1935-aisiais ar 1940-aisiais, jie palaikė santykius, tačiau ilgainiui ryšys išblėso ir bendravimas nutrūko. Man atrodo, kad tėvui reikėjo nuvažiuoti į tas laidotuves. Ne dėl savo

mirusios motinos, o dėl savęs paties, taip pat ir dėl manęs. Numojęs ranka į tas laidotuves jis nusprendė numoti ranka ir į gyvenimą apskritai.

O keisčiausia buvo tai, kad tėvas mylėjo savo motiną. Jis atsisakė dalyvauti motinos laidotuvėse, nes jo pašamonė nenorėjo susitaikyti su negyvu motinos kūnu. Ir sąmoningai leidosi nugalimas tingulio.

Mano mintyse susipina šimtai su skurdu susijusių istorijų ir kaip tas skurdas galiausiai užnuodija svajonėmis apie turtus. Arba kaip skurdas lemia nejudrumą, kai pritrūksta valios sėsti į automobilį ir važiuoti penkis šimtus kilometrų.

2008 metais Ispanijoje kapitalizmas žlugo, buvome sutrikę, nebežinojome, ko siekti. Su ekonominiu nuosmukiu prasidėjo politinė komedija.

Mes beveik pavydėjome mirusiesiems.

Mano tėvas buvo sudegintas krematoriumo krosnyje. Jis niekada neišreiškė valios, kaip mums elgtis su jo lavonu. Mes tiesiog atsikratome negyvėlio (gulinčiu kūnu kažkieno, kas buvo, bet kas tai dabar – jau nebežinome), kaip daro visi. Taip bus pasielgta ir su manimi. Kai kas nors numiršta, mus tarsi apsėda manija ištrinti lavoną iš žemėlapio. Pašalinti kūną. Bet iš kur toks skubėjimas? Ar kad kūnas nepradėtų gesti? Ne, juk dabar yra modernūs šaldytuvai, kur galima laikyti negyvėlius. Lavonai mus gąsdina. Ir mus gąsdina ateitis to, kuo patys kada nors tapsime. Mus gąsdina dienos, kurias praleidome lavono pašonėje, daugybė dalykų, kuriuos veikėme kartu: ėjome į paplūdimį, valgėme, keliavome, vakarieniavome ir net miegodavome su lavonu.

Kai žmogaus gyvenimas baigiasi, iš tikrųjų kyla vienintelis rūpestis: ką daryti su kūnu. Ispanijoje yra dvi galimybės:

laidojimas ir kremavimas. Du gražūs žodžiai, kurių šaknys atėjusios iš lotynų kalbos¹: pavirsi arba žeme, arba pelenais.

Lotynų kalba mūsų mirčiai suteikia kilnumo.

Mano tėvas buvo kremuotas 2005 metų gruodžio 19 dieną. Dabar gailiuosi, galbūt toks sprendimas buvo skubotas. Kita vertus, tai, kad tėvas nedalyvavo savo motinos, tai yra mano senelės, laidotuvėse, turėjo įtakos mūsų apsisprendimui jį kremuoti. Kas yra svarbiau, ar nurodyti savo giminystės ryšį ir sakyti „mano senelė“, ar tėvo ir sakyti „jo motina“. Nesu tikras, kurią požiūrį pasirinkti. Mano senelė arba jo motina – šis pasirinkimas nulemia viską. Mano tėvas nedalyvavo mano senelės laidotuvėse, ir tai turėjo įtakos tam, kaip mes pasielgėme su tėvo kūnu: tai lėmė mūsų sprendimą jį sudeginti, kremuoti. Tai susiję ne su meile, o su įvykių lavina. Vieni įvykiai sukelia kitus: tai gyvybės krioklys, vanduo, kuris niekada nesustoja, kol mes einame iš proto.

Taip pat šią akimirką suprantu, kad mano gyvenime nenutiko didingų dalykų, ir vis dėlto nešiojuosi savo širdyje didžiulę kančią. Kaip aš suprantu sielvartą, tai jis visiškai nėra kliūtis džiaugsmui, nes man jis labiau susijęs su sąmoningumo stiprėjimu. Sielvartas – tai platesnis supratimas, apimantis viską, kas buvo ir dar bus. Tai tam tikras slaptas gerumas viskam, mandagus požiūris į viską, kas buvo. O iš gerumo ir mandagumo visada gimsta malonė.

Tai tam tikras bendras supratimas. Kančia – tai ištiesta ranka. Tai gerumas, skleidžiamas kitiems. Mes šypsomės, nors patys alpstame viduje. Jeigu, užuot griuvę negyvi,

¹ *Inhumación* ir *incineración* (isp).

gatvėje mes šypsomės – tai tik iš malonės ir švelnumo, mandagumo ir meilės, ir iš pagarbos kitiems.

Aš net nežinau, kaip suskirstyti laiką, kaip jį apibrėžti. Grįžtu į šią 2015-ųjų gegužės mėnesio popietę, į dabartinę gyvenimo akimirką, ir matau krūvą netvarkingai ant lovos išbertų tablečių. Jų čia yra įvairiausių: antibiotikai, antihistamininiai vaistai, anksiolitikai, antidepresantai.

Ir vis dėlto aš džiaugiuosi ir visada džiaugsiuosi, kad esu gyvas. Laikas prislegia mano tėvo mirtį ir kuo toliau, tuo sunkiau jį prisiminti. Vis dėlto manęs tai neliūdina. Man nepaprastai gražu, kad mano tėvas eina link visiško išsiskyrimo, nes mudu su broliu esame vieninteliai, kurie jį prisimename.

Motina mirė prieš metus. Kol dar buvo gyva, keletą sykių mėginau kalbėti apie tėvą, bet ji to pokalbio vengė. Su broliu irgi negaliu pasišnekėti apie tėvą. Ir tai nėra priekaištas, gink Dieve. Suprantu, tai sukelia nejaukumą ir tam tikrą drovumą. Juk kalbėti apie mirusį žmogų pagal kai kurių kultūrų tradicijas, bent jau pagal tas, kurios teko man, baisiai nepadoru.

Tad likome su tėvu vienu du. Esu vienintelis žmogus pasaulyje, – nežinau, ar taip yra ir mano broliui, – kuris prisimena jį kiekvieną dieną. Ir kiekvieną dieną mąstau apie tai, kaip jis blunka iš atminties ir tampa visiškai grynas. Ne tai, kad aš jį prisimenu kasdien, – nes jis mano mintyse nuolat, – tiesiog aš atitraukiau nuo savęs ir užleidau vietą jam.

Tartum, mano tėvas nenorėjo man išlikti gyvas, noriu pasakyti: nepanoro atskleisti man nei savo gyvenimo, nei jo prasmės: kiekvienas tėvas savo sūnui nori atrodyti kaip tikras vyras. Visa mano praeitis pranyko, kai mirė ir motina.